

<http://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/pristoupim>

Přistoupim

Ves Přistoupim se poprvé připomíná v nedatované listině, kterou šlechtic *Asinus*, syn *Hozeův*, daroval někdy v letech 1140-48 zdejší poplužní dvůr (*In Pristupy*) ostrovskému klášteru sv. Jana Křtitele (tato informace se dochovala na opisu listiny, pořízeném v roce 1205). Další části obce náležely ve středověku různým majitelům a až v roce 1718 patřila celá ves k černokosteleckému panství, jehož součástí byla až do zrušení patrimoniální správy v roce 1848.

V roce 2001 se v Přistoupimi natáčel jeden díl francouzského seriálu o komisaři *Maigretovi* (ztvárněného *Bruno Cremerem*), který vyšetřoval ve francouzské vesničce Saint-André vraždu *Léonie Birardové*. Natáčení probíhalo především na faře (změnila se na hostinec Au Bon Coin), v místním kostele a v jejich okolí.

Původ názvu

Původ názvu se odvozuje od pověsti, podle které zde přistoupil zlický kníže Radslav na podmínky knížete Václava. Místo, kde k setkání došlo (křižovatka silnic č. 12 a 108), se dodnes nazývá V Klečkách od toho, že zde Radslav před Václavem poklekl.

hradiště

Významné slovanské hradiště, jehož areál je ze západu, severu a východu chráněn strmými svahy Jalového potoka. Vnitřní hradiště má půdorys nepravidelného pětiúhelníku s rozlohou 6 ha, původně bylo chráněno valem a dřevohlinitou hradbou po celém obvodu. Val je dodnes dobře patrný ve východním a jihovýchodním úseku, kde dosahuje výšky až 2,5 m., na dalších místech je val nižší nebo rozoraný. K tomuto vnitřnímu hradišti se přimykalo předhradí o rozloze 7,5 ha s několikanásobným opevněním po obvodu, oddělené od vnitřní části hlubokým příkopem. Nalezené zlomky raně středověké keramiky řadí počátek hradiště na konec 8. století, hlavního rozkvětu dosáhlo v průběhu 9. století.

Hradiště bylo několikrát prozkoumáno, nejprve v 50. letech 20. stol. PhDr. *Jaroslavem Kudrnáčem*, CSc., naposledy při archeofyzikálním měření v 90. letech 20. století pod vedením RNDr. *Romana Křivánka*.

Místní tradice klade na přistoupimské hradiště setkání svatého Václava s kouřimským knížetem Radslavem, o čemž pojednává místní pověst. Jiná tradice ovšem klade tuto událost do nedaleké Štolmíře nebo Tuklat.

Prohlášení za památku

Hradiště bylo zapsané do Ústředního seznamu kulturních nemovitých památek ČR pod číslem 41637/2-

tvrz (Knížecí dvůr)

Tvrz postavili v 16. století páni z *Vildenštejna* na své části vsi, kde vlastnili dvůr. V roce 1631 byl majetek zabaven *Kateřině Vildštejnové z Lukavce*, která z náboženských důvodů odešla po bitvě na Bílé Hoře (1620) do exilu; Královská komora ovšem nečekala na faktické vynesení rozsudku a už v roce 1621 tvrz i dvůr zastavila pražskému patricijovi *Janu Danieli Kaprovi z Kaprštejna*. V roce 1627 koupil statek rytíř *Albrecht Materna z Květnice*, kterému tuto transakci posvětil v roce 1654 i císař *Ferdinand III.* zápisem v berní rule, kde se vzpomíná jako součást dvora i mlýn o jednom kole a 264 korců (korec je stará česká míra, 1 korec = 2867 m²) zemědělské půdy. Velmi působivý je výčet užitkového dobytka – 10 potahů (volí, koně), 10 krav, 13 jalovic, 25 sviní a 346 kusů ovcí. Jako zahradník se uvádí jakýsi *Vít Kozel*, který sám držel krávu a dvě jalovice. Nicméně *Albrecht Materna* se svou manželkou *Annou Marií Gryslou z Gryslou* tvrz nevyužívali, neboť žili v Praze.

Při dělení rodového majetku Přistoupim získala *Anna Eliška Maternová z Květnice* a s ní v roce 1669 jako věno její druhý manžel *František Karel Dohalský z Dohalic*, který se v roce 1672 stal hejtmánem Kouřimského kraje. Noví majitelé značně rozšířili rodový majetek skoupením zbylých částí vsi, bývalou tvrz přestavěli barokně a nadále ji užívali k obývání. Po smrti *Františka Karla* (1709) zdědil majetek *Václav Vratislav Bořek Dohalský z Dohalic*, který ho byl nucen z finančních důvodů prodat v roce 1718 majitelce sousedního Černokosteleckého panství, vévodkyni *Marii Terezii Savojské*. Ta dvůr, který v roce 1734 vyhořel, rozšířila, ale protože bývalá tvrz přestala sloužit jako panské sídlo a postupně v jeho areálu zcela zanikla.

Dnes nelze ani určit, kde přesně tvrz stávala, neboť knížecí dvůr byl v průběhu dalších staletí mnohokrát přestavován a ve 20. století částečně zbořen.

kostel sv. Václava

První písemná zmínka o kostele pochází z roku 1352 v rejstříku papežských desátků, upraven byl renesančně kolem roku 1590. Jeho dnešní podobu však určila radikální raně barokní přestavba, k níž podle dochovaných záznamů došlo v letech 1694–95 z iniciativy tehdejšího patrona, svatovítské kapituly v Praze. Tento údaj potvrzuje i nápis na zchovalé pamětní desce v presbytáři, připomínající vysvěcení kostela světicím (pomocným) biskupem pražským a proboštem svatovítské kapituly *Ignácem Janem Dlouhovským z Dlouhé Vsi* dne 24. srpna roku 1695. Datum dokončení přestavby nepřímo dokazují i záznamy v zchovalých zádušních účtech, popisující postupné vybavování kostela novým mobiliářem v letech 1696 – 1718. Do dnešní doby se však kostel nezachoval v původní podobě. V roce 1869 byla uskutečněna rozsáhlejší oprava, která měla napravit vážné statické poruchy, zjištěné již vzápětí po dokončení barokní přestavby na počátku 18. století. V letech 2011–13 byla provedena celková památková obnova vnějších fasád kostela.

Kostel je hmotově kompaktní budovou obdélného půdorysu, vyznačující se poměrně střízlivým architektonickým členěním. Jeho boční průčelí jsou čtyřosá, členěná pouze plochými lizénovými rámy, čelní fasády na západní a východní straně mají po jedné okenní ose. Významově akcentováno je východní průčelí, které se uplatňuje při pohledu z návsi. Jeho střed, zformovaný do podoby mělkého rizalitu, rámuje dva páry pilastrů s redukovanými jónskými hlavicemi. Toto průčelí jako jediné vrcholí plochým volutovým štítem, zakončeným trojúhelníkovým frontonem. Všechny fasády ukončuje výrazně modelovaná korunní římsa, která probíhá i pod štítem na východní straně. Kostelní okna jsou pravouhlá s půlkruhovými

záklenky, stejný tvar má i mělká nika ve středu štítu. Vždy v úrovni druhé osy v jižním i severním průčelí jsou protilehle umístěny pravoúhlé portály, rámované profilovaným ostěním s ušima. Bohatší úpravu má portál na severní straně, který je zvýrazněn prolomeným trojúhelníkovým frontonem, v jehož středu se nachází štukový erb biskupa *Ignáce Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi*. Kostel kryje jednotná valbová střecha, která ještě zvýrazňuje objemově sevřenou hmotu celku. Přestože kostel působí dojmem stylově jednotné raně barokní stavby, obsahuje ve svém zdivu podstatné části původního středověkého objektu. V západní části jižního průčelí byl odhalen zazděný půlkruhový renesanční portál z konce 16. století, který typově odpovídá portálku protilehlé zvonice.

V rozporu s jednotným rázem exteriéru je interiér kostela rozdělen do několika významových celků. Západní tři čtvrtiny stavby zabírá sálový prostor lodi, do níž je vložena hudební kruchta, podklenutá arkádou o dvou obloucích podepřených hranolovým pilířkem. Loď je uzavřena lunetovou klenbou na pasech, která však v dnešní podobě pochází až z roku 1869. Klenební pasy spočívají na pilastrech s mohutnými římsovými hlavicemi. Na východní straně se loď stlačeným triumfálním obloukem otevírá do čtvercového presbytáře opatřeného valenou lunetovou klenbou. Presbytář po stranách doprovází dvojice menších prostor, vyplňujících obě východní nároží budovy. Na severní straně se nachází sakristie“[28] s „oratoří v patře, na straně jižní je pak umístěn převýšený prostor boční kaple. Oratoř“[29] se do „presbytáře otevírá širokou arkádou s půlkruhovým záklenkem. Obdobným otvorem je (pouze pro dosažení souměrnosti) prolomena i stěna kaple na protilehlé straně. Sakristii, oratoř i boční kapli uzavírají jednoduché křížové klenby.

Kostel v Přistoupimi reprezentuje základní typ raně barokních chrámových staveb, které na konci 17. století vznikaly na území Českobrodsko. Jeho architektonickou obdobou jsou nedaleké kostely sv. Jana Křtitele v Tuklatech a sv. Martina v Rostoklatech, budované po roce 1688 tamějším farářem *Jakubem Pečeným*. Všechny tři stavby jsou pravděpodobně dílem jednoho architekta. Zdá se dokonce, že v případě kostelů v Přistoupimi a Tuklatech mohl být použit stejný projekt, přizpůsobený pouze místním podmínkám a požadavkům stavebníka.

Ze zařízení vyniká především pozoruhodný boční (původně hlavní) oltář** z roku 1668 s obrazem sv. Václava od *Václava Kramolína* z konce 18. století. Oltář je jednou z nejstarších ukázek rámového oltářního rentáblu v Čechách. Dnešní hlavní rokokový oltář* s plastikami adorujících (vzdávajících zbožnou úctu) andělů je z let 1715–16 od *Bernarda Antonína Katterbauera* (syna *Františka Martina Katterbauera*) a reprezentuje typ rámového akantového oltáře. Ostatní umělecká výzdoba kostela pochází od *Maxmiliána Redmana* z Českého Brodu, kterou vytvořil v letech 1716–18 (např. obraz sv. Anny Samotřetí, obraz sv. Vojtěcha atd.). Z původního kostela se dochovala cínová křtitelnice z roku 1599.

Od 1. ledna 2005 filiální kostel spadající pod správu Římskokatolické farnosti Český Brod v Kolínském vikariátu. Bohoslužby se konají každou neděli od 8:00 hodin.

Prohlášení za památku

Kostel sv. Václava je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČR pod číslem 44942/2–835.

synagoga (bývalá)

Počátky židovského osídlení v Přistoupimi spadají do počátku 18. století, v roce 1724 jsou zde evidovány tři židovské rodiny. Synagoga byla postavena v roce 1842 v novorománském slohu na místě starší modlitebny, doložené již v roce 1724. Bohoslužby se zde konaly do 2. světové války, v roce 1949 byla zničená budova prodána obci Přistoupim a přestavěna pro potřeby obecního úřadu a knihovny. Při přestavbě byl hlavní modlitební sál rozdělen na dvě podlaží, nad průčelím jsou zachovány kamenné desky desatera.

Bývalá synagoga slouží dnes potřebám obce.

Prohlášení za památku

Bývalá synagoga není prohlášena za památku.

zvonice u kostela sv. Václava

Renesanční kamenná zvonice z let 1590–91 postavená pravděpodobně českobrodským kamenickým mistrem *Pavlem* (?), který postavil před tím i zvonici u kostela sv. Gotharda v Českém Brodě.

Vysoká hranolová dvoupatrová věž z neomítaného kamenného zdiva. V severní stěně se dochoval renesanční vstupní portál s profilovaným ostěním (obdobný jako na protější stěně kostela), jehož ostění je vloženo do širšího stavebního otvoru s kamenným obloukovým záklenkem (pravděpodobně byl portál vložen s určitým časovým odstupem po dokončení stavby zvonice). Nad portálem je renesanční deska s nápisem o stavbě věže: „*LETHA PANIE TISYCZEHO PIETISTEHO DEWADESATEHO W STRZEDU PO SWATEM GILGIJ TATO WIEZE GEST WYSTAWENA NA NAKLAD ZADUZADUSSIJ PRZISTAUPINSKEHO PRO CZEST A SLAWU BUOZIJ J.B. AURZEDNICY TEHOZ ZADUSSY GIRZIK KUBKA SWOBODNIK A MATAUSS ZEDNIJK KRCMARZ. 1591 ANNO*“. Přizemí z jihu a východu osvětlují úzká střílnová okénka v tesaných ostěních, nejvyšší zvonové podlaží, oddělené výraznou kordonovou římsou, je na všech stranách prolomeno rozměrnými hrotitými okny gotického tvaru. Věž vrcholí barokní jehlancovitou šindelovou střechou, kterou zvonice získala po požáru v roce 1732.

Architektura přistoupimské zvonice svým pozdně gotickým pojetím zapadá do skupiny historizujících renesančních staveb.

fara

Původní středověká fara stávala jižně pod kostelem v místech dnešní školy, na jejíž přístavbu byly v roce 1734 využity její zbytky. V roce 1730 nechala kněžna „*Marie Terezie Savojská z Lichtenštejna*“ [34] postavit novou barokní faru na dnešním místě a prvním farářem, který zde bydlel, byl P. *Stanislav Tichý* v letech 1730–62. V roce 1999 koupil opuštěnou budovu *Jiří Pichl* z Poděbrad, který zahájil její rekonstrukci. Hlavní budova dostala novou střechu a za přispění Středočeského kraje byly opraveny i hospodářské budovy. Na další úpravy ale již vlastník nemá peníze a v roce 2011 byl celý areál nabízen k prodeji.

Areál tvoří vlastní obytná budova fary se sedlovou střechou, stodola a špýchar. V patře obytné budovy jsou čtyři velké sály s malovanými stropy, kuchyně, ložnice, dvě koupelny a tři toalety, v přízemí se nachází prostorná vstupní hala s kamennou podlahou a krbem a další místnosti, kterých je celkem 12. Špýchar má velmi zdobný barokní štít s křížovnickým znakem.

Budova fary je zapsána do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČR pod číslem 30079/2–835.

židovská ulice (ghetto)

Počátky židovského osídlení v Přistoupimi nejsou známy, v roce 1724 zde bydlely 3 židovské rodiny a existovala i malá modlitebna. V 1. pol. 19. stol. zde žilo 8 rodin. Po roce 1917 sídlil rabín v Českém Brodě, synagoga a hřbitov však byly v Přistoupimi. V roce 1930 žilo v Přistoupimi 10 osob židovského vyznání (v Českém Brodě 74 osoby), po 2. světové válce nebyla již židovská obec obnovena.

Při silnici do Českého Brodu se zachovalo celkem 5 původních židovských domů, které jsou seskupeny kolem bývalé synagogy; všechny se po přestavbách dochovaly dodnes a slouží obytným účelům. Stranou stojí obecní židovský dům z 18. století, který v počátcích sloužil sídlo židovské obce, v 19. století jako židovská škola a před rokem 1842 zde také byla krátce modlitebna. Od roku 1917, kdy se rabín přestěhoval do Českého Brodu, slouží obecní dům k obytným účelům.

Mariánský sloup

Pozdně barokní sloup z roku 1780 se sochou Panny Marie Tismické. V roce 2002 byl sloup opraven a originál sochy byl nahrazen kopií. Originál sochy se zbytky polychromie je po restauraci uložen na obecním úřadě.

Sloup je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČR pod číslem 18834/2–836.

sloup se sochou sv. Václava

Raně barokní sloup z roku 1686 se sochou sv. Václava z doby kolem roku 1715 od *Františka Martina Katterbauera*. Sloup původně sloužil jako samostatná boží muka, v mělkých nikách jsou zbytky obrázků svatých. Socha sv. Václava byla doplněna dodatečně.

Sloup je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČR pod číslem 24416/2–837.

socha Krista

Pískovcová socha z roku 1934.

kříž

Kamenný kříž z roku 1839.